

A csákvári erdőszet gazdálkodása az új gazdasági rendben

Az Országos Erdészeti Egyesület Vértesi Csoportja rendezésében tartott továbbképzésre a Csákvári Erdészet munkaközössége által összeállított anyag

A Vértesi Állami Erdőgazdaság csákvári erdőszete összesen 6787 ha-on fekszik, a faállománnyal borított területe 4058 ha.

Az erdőszet területének körzete nagyobb részében — mintegy 70%-ban — dolomit, kisebb része mészkő. A mészkő a déli részeken, a dolomit az északi és középső részeken uralkodó. Domborzata változatos. A területnek kisebb hányada (Vértesszirma és Kőhányás) az északi Vérteshoz, nagyobb hányada a középső és déli Vérteshoz tartozik. A hegység nagy részét képező fennsíkból a déli-délkeleti perem meredek töréssel esik a Csákvár-zámolyi medencére. A belső részeken medencékkel és völgyekkel erősen tagolt.

A talajviszonyok az alapkövet miatt elég rosszak. A középső és déli részeken vázta talajokat, illetve azokhoz hasonló fekete rendzinát, s csak a vértesszirmai részeken találunk az erdőtenyészet számára értékesebb agyagbemosódásos barna erdőtalajokat. A terület csapadékszegény, így ezek a száraz talajtípusok a vértesszirmai területek kivételével csak gyengébb termőképességű állományok kialakulását teszik lehetővé.

Az erdőszet területén az állományalkotó főfajok aránya a következő:

Tölgyek	24,4%
Cser	50,3%
Bükk	5,1%
Gyertyán	7,4%
Egyéb	10,1%
Fenyő	2,7%

A jövőbeli cél a cser visszaszorítása a kt. tölgy és fenyők javára. Mindazonon a véghasználati termőhelyeken, ahol a „VETUS” alkalmazása lehetséges, tuskóirtásos termelés és mélyforgatásos talajelőkészítés után fenyő célállományokat alakítunk ki. Az üzemtervekben beerdősítésre javasolt parlagterületeket mélyforgatásos talajelőkészítéssel szintén fenyőkkel telepítjük be.

Az állományok korosztálymegoszlása rossz, 1968-ban 522 ha-on állt túltartott állomány 133 000 m³ fatömeggel, s ezek az állományok növedéket alig produkálnak, lábön állva is veszítenek értékükből. Tapasztalat szerint a túltartott állományokban az iparifa hányad 23—26% között mozog.

Az erdőfelújítási kötelezettség alá vont terület 838 ha, a fennálló kötelezettség 251 ha. A véghasználattal érintett erdőrészek száma 161. Sok a megbontott, de be nem fejezett véghasználati állomány. Az 1961-től eltelt hét év alatt 660 ha erdőfelújítást végeztünk, évente átlagosan 94 ha-t, csak a véghasználatokkal belépő redukált területnek megfelelő mennyiséget. A véghasználatok jelenlegi üteme mellett évente 80—100 ha redukált terület lép be felújítási kötelezettségként. Ennek erdősítési vonzalma évente 78%-os eredményt feltételezve 110—130 ha. Ha ehhez hozzáadjuk az előző év erdősítéseinek pótlási kötelezettségét: 30—40 ha-t, akkor az évi erdősítés 140—170 ha-t tesz ki. Ez a nagymértékű kötelezettség további apasztásához nem elég. Ha 1969-től a belépő redukált területet állandóan 80 ha-nak vesszük, 1970-ben 30 ha, 71-ben 50 ha és 72-től 100 ha befejezett erdősítést adunk át évente, valamint az erdősítések eredményessége évente 110 ha-ral csökkenti a kötelezettséget, akkor 1976-ra érjük el, hogy a normális szinten arányban áll az üres vágásterület a kötelezettség alá vont erdőterülettel.

Az erdősítések eredményességét nem kismértékben befolyásolja az évente visszatérő vadkárosítás. Ez ellen kerítéssel védekezünk, a kerítés viszont 6—8000 Ft-tal növeli ha-onként az erdősítés költségeit.

Az üzemterv által erdőtelepítésre előírt terület nagy részét az elmúlt években betelepítettük. Az utóbbi 7 év alatt 208 ha-t telepítettünk, évente 30 ha-t. A telepítést a felújítással párhuzamosan célszerű folytatni annak ellenére, hogy munkaerőt és költséget köt le, mert eredményessége különösen mélyforgatásos talajelőkészítés esetén hamarabb biztosított, kedvezőbb pénzügyi kihatású, amellet a jövőben jobban dotált célállományokat produkálhatunk. A telepítések ezenkívül kedvező előfeltételeket biztosítanak megfelelő gépsor alkalmazására: gépi talajelőkészítés, gépi ültetés, gépi ápolás lehetséges.

Az üzemterv érvényességi ideje alatt az erdészet évenként 23 000 m³ bruttó fatömeget termelt ki. Korábban kézi erővel, fejszével, fűrészszel történt a fakitermelés; ma ott, ahol a terepviszonyok engedik, mindenütt a munkapados vagy komplex gépi fakitermelési mód folyik. A jelenlegi munkamódszer szerint 4 gépi munkacapat dolgozik, általában 6—7 Stihl motorfűrészszel. A munkacapatok létszáma 25 fő. Ebből szakmunkás 14 fő, betanított 5 fő és egyéb 8 fő. A fakitermelési munkacapatok évek óta munkaversenyben dolgozó szocialista brigádok. Munkájuk eredményességét több kitüntetés igazolja. Az erdészet a kitermelt rönkanyagot súllyal a sikárosi fűrészre szállítja, míg a bányászati faanyagot az oroslányi, pusztavámi bányáknak. A tűzifát zömmel vasúton szállítja a felvevőkhöz. A jövő feladatai a fakitermelésben nagyobb felkészültséget kívánnak az eddiginél. A munkacapatok létszámát emelni, a motorfűrészek munkakiesését lényegesen csökkenteni kell, a most használatban levő Unimog és Super Zetor vontatót ki kell cserélni korszerű, új gépekkel. Ez létkérdést jelent. Végül meg kell találni a gépi kérgezés termelékeny, gazdaságos módszerét.

Az erdészet évről évre 3000 m³ alapanyagot fagyártmányüzemben dolgoz fel. Eddigiek folyamán az értékeesebb alapanyagból frízt, bútor- és seprőlécet, míg a kevésbé értékes anyagból bányadesztkát termelt.

A fakitermelés emelésével és a piaci helyzetek alakulásával fűrészüzemünknek is az újat követve kell a jövőben haladni. Hogy ennek az erdészet eleget tudjon tenni, megvannak a jövő alapvető kívánalmái is. Szükséges lenne a vastagabb anyag felvágásához egy 1000-es fűrészszel beállítani a jelenlegi 2 db 800-as és körfűrész-gépek mellé. Mind az alapanyag, mind a készáru mozgatási lehetőségét tökéletesíteni kell. Szükség volna a készárutér bővítésére is az anyag megvadásának biztonsága érdekében.

A kitermelt faanyag szállítását az erdészet saját gépkocsiparkjával végzi. Rendelkezésre áll 9 tehergépkocsi — 2 db ZIL és 7 db Csepel. Az éves szállítandó fatömeg 31 000 m³. Tapasztalat szerint a gépkocsik éves szállítási kapacitása jó munkaszervezéssel mintegy 20—25%-kal növelhető.

Szállítási feladataink elvégzésén túl esetenként még más erdészet faanyagát is szállítjuk. Az átlagos szállítási távolság: 24 km. A szállított faanyag fel- és leterhelése hagyományos munkával történik. A fel- és leterhelő létszám 18 fő. Az 1 tkm-re eső tervezett költség 3,— Ft, tény 2,06 Ft.

A fő ágazatok termelését gépzemmi és fogatüzemi műhely segíti három motorserelővel, egy villanyszerelővel, egy kováccsal, egy szijgyártóval, egy bognárral és egy segédmunkással.

Az üzemi és lakóépületek karbantartását két kőműves szakmunkás és egy segédmunkás végzi. A műhelyek kismértékben társerdészetek és esetenkénti megbízás alapján idegenek részére is végeznek munkát. Terepadottságaink miatt közelítésben a lovak használata jelenleg még elengedhetetlen, erre kilenc lóval rendelkező fogatüzemet tartunk fenn. A szállítási feladatokat a gépzem látja el:

kilenc tehergépkocsi, egy Unimog, egy Szuper-Zetor vontató, egy személyszállító tehergépkocsi, egy személyszállító gépkocsi (GAZ) és egy 125 cm³-es motorke-rékpár.

Mellék és kiegészítő üzemként melléktermelésünk nőtt-nyelek, vessző, kő és kavics termelésével évi 15 000 Ft ágazati eredménnyel dolgozik. A fogatüzem takarmányszükségletének biztosítására 40 kh mezőgazdasági terület szolgál. Mindkét ágazat munkaerő-szükségletét esetenként az erdőművelés biztosítja.

Az állományok feltártsága jelenleg a vértesszomszói és vértesszomszói erdőtestekben mondható jónak. A gépkocsik által jól kijárt és esetenként tereprendezővel javított gyűjtőútjaink vannak a csákvári és gánti erdőtestekben is, ezek feltárása azonban — különösen a kőhányási erdőké — korántsem megoldott.

Az erdészet területén jelenleg négy vadásztársaság működik bérlőként: a székesfehérvári NIMRÓD VT 3146 ha-on, a HONVÉD VT 1950 ha-on, a SZOT VT 1099 ha-on, és az oroszlányi BÁNYÁSZ VT 356 ha-on.

A NIMRÓD és a SZOT vadásztársaságok területén a vadállomány — figyelembe véve a tavaszi vadszámlálást, amit a vadásztársaságok is jóváhagytak — az erdőgazdaság által a terület vadeltartókéessége alapján megállapítottak ötszöröse. A HONVÉD és a BÁNYÁSZ vadásztársaságok területén a megengedettnek két és félszerese. Nyilvánvaló, hogy a két előbbi területen csakis vadkárelhárító kerítés védelme alatt lehetséges az erdősítés, annak ellenére, hogy a vadásztársaságok jó minőségű takarmánnyal rendszeresen és időben etetnek.

*

Annak érdekében, hogy 1971-től kezdődően az erdőművelésre előírt irányelveknek (nevezetesen: az üres vágásterületek aránya, pótlási arány, átfutási idő, célállományok stb.) megfelelő teendőkre felkészüljünk, valamint a fentiekben feltárt egyes kérdéseket megoldhassuk, a következő főbb feltételeket kell megvalósítani:

1. Új üzemtervek készítése

Üzemterveink 1964-ben lejártak, azóta üzemtervi zárójegyzőkönyv alapján gazdálkodunk. Az új üzemtervnek a véghasználatokat az erdészet szempontjait figyelembe véve kell szabályozni megfelelő módon. A véghasználati előírásokat arányosan kell megosztani. A jelenlegi üzemtervi zárójegyzőkönyvek adatai szerint a véghasználati feladat

1964—74-ig	35 200 m ³ évente
1974—84-ig	11 900 m ³ évente
1984—94-ig	3 800 m ³ évente

Mivel eddig a 35 200 m³ évi feladatot sem tudtuk teljesíteni, az első öt év hátraléka a második öt év feladatát 49 300 m³ évi véghasználatra növeli. Ha csak a mindenképpen túltartott és 0—10 vágásérettségi mutatójú állományokat írta elő a következő 10 évre, ez évente 20 700 m³ véghasználatot (vagyis az eddigi évek feladatainak megfelelő mennyiséget) jelentene. Ennek kedvezőtlen kihatása lenne ugyan, csökkenne az iparifahányad, az árbevétel huzamos időn át visszaesne, de legalább végrehajtható. Az erdészet távlati besorolási terve:

1971—75. évekre 104 700 m³, évente 21 000 m³ véghasználat, 1976—80. évekre 107 300 m³, évente 21 500 m³ véghasználat, 1981—90 évekre 106 200 m³, évente 10 600 m³ véghasználat.

Ennek a besorolási tervnek megfelelő erdősítési vonzalom a jelenlegihez hasonló feladatot jelent.

Az új üzemtervnek reális kötelezettségeket kell megállapítania, ki kell szűrje azokat a kötelezettségeket, amelyek például fiatalos pótlása jogcímén állnak fenn, ugyanakkor sokszoros ráfordítás mellett sem eredményesek. Ezeket ron-

tott erdőnek kell minősíteni és a távlati tervben átalakításra javasolni. Az ilyen esetleges kötelezettségek csökkentésével az erdészet teljes kapacitásával a tényleges felújítási kötelezettségek felé fordulhatna.

2. Korszerű erdőművelési technológiák alkalmazása

Mint előfeltétel, elengedhetetlen a vágások koncentrációja. Erdészetünk évek óta arra törekszik, hogy a véghasználati vágásokat koncentrálja. Mivel véghasználati területeink mind bontottak valamilyen mértékben, további bontást csak bükkös véghasználati állományban végzünk, tölgyes-cseres állományokban végvágásokat alkalmaztunk. A végvágásokban — mivel a cser újulat általában mindenütt jelen van — ritka hálózatban (akár foltokban, akár Király-féle eke által képzett barázdákban) lkt. tölgygel a főfajok jelenlétét biztosítjuk.

A másik, számunkra részben megoldást nyújtó technológia a sekély talajú váztalajokon, rendzinakon alkalmazható. Múlt évben kedvező eredménnyel megkezdtük alkalmazását: VETUS tuskózó géppel tuskóirtásos termelést végzünk, a levágott tuskókat T 100-as erőgép tolólapal a vágás széleire tolja, a leengedett tolólap üresjáratban ezáltal tereprendezést is végez. A terület felszabadítása után mélyforgatásos talajelőkészítést, diszkillerezést és gépi csemeteültetést szándékozunk végezni, majd az első két tenyészeti évben gépi ápolást. Ennek a technológiának előnye, hogy gépeket alkalmazunk egymás utáni műveletekben, ezzel gépsort alkotva élömunkát takarítunk meg az amúgy is szűkös munkaerő-helyzetben. A költség energia rovaton jelentkezik sokkal kisebb vonzalommal, mintha munkabér volna. Ezzel a technológiával az erdősítés eredményessége biztosított, lerövidül az átfutási idő, értékesebb célállományokat produkálhatunk ugyanazon a termőhelyen, rövidebb idő alatt, kevesebb költséggel. A technológia hátránya az, hogy alkalmazhatósága a terep függvénye.

3. A munkák gépesítettségének fokozása

Részben a nagyobb ütemű termelési, szállítási, erdősítési feladatok teljesítése, másrészt a munkaerő helyzet romlása következtében a munkák gépesítési fokát emelni kell. Ezt részben a meglévő gépek jobb kihasználásával, részben új gépek beszerzésével érhetjük el.

A gépek foglalkoztatása a fakitermelés, fagyártmánytermelés, szállítás műveleteiben állandó, míg az erdőművelésben csak időszakos lehet. A fahasználatban az erdészet meglévő gépi kapacitása nem kielégítő. A motorfűrészek elhasználódtak, a közelítő gépek — Unimog és Super Zetor — úgyszintén a vontatók nem elégítik ki minden tekintetben a közelítési kívánalmakat. Kétdobos csörlővel és emelőlappal ellátott gépek alkalmazása szükséges, valamint az elhasznált motorfűrészek pótlása. Feltétlenül szükséges a kérgezógép alkalmazása is. A szállítás gépei csak részben kielégítőek. Felterhelő berendezés nélkül ahhoz, hogy a gépkocsik nagy teljesítményt érjenek el, nagy létszámú kiszolgáló személyzetet kell tartanunk (18 fő felterhelő). A fakitermelők munkaerő-helyzetén segítené, ha a felterhelőktől 6—8 főt átcsoportosíthatnánk megfelelő rakodógép beállításával. A rakodógép alkalmazásához koncentrált vágások és 1—2000 m³-es rakodók vagy munkapadok kellene. Mivel a szállítási távolságok nem változnak, a meglévő gépkocsipark állandósítható.

A gépesítés az erdőművelés terén a legelmaradottabb, ugyanakkor a legszükségsszerűbb. Sajnos gépi kapacitást nagygep viszonylatában a munkák időszakos jellegénél fogva egész évre lekötöni nem tudunk. Mivel saját nagygep alkalmazása a kihasználatlansága miatt is nagyon költséges lenne, esetenként bérelt géppel oldjuk meg a feladatokat. Ebben az esetben fennáll annak a veszélye, hogy a bérbeadó, ha állandó jellegű vagy jobban kifizetődő munkát talál, a szabad gépi kapacitását máshol helyezi el. Jelenleg csak kisgépekkel rendelkezünk

(csemeteültető, csemetekiemelő, sorközi tárcsa), amelyekhez az erőgépet esetenként béreljük. Fentebb említett ok miatt előfordul, hogy a betervezett munkát nem tudjuk időben elvégezni. A jövőben ez a helyzet valószínűen változatlan marad, a tisztítások és a talajelőkészítések (bozótirtás) egy kisebb hatásfokú motorfűrészt megérdemelnének. Úgyszintén kellene egy Király-féle talajelőkészítő eke is.

4. A munkaerőhelyzet javítása

Jelenlegi munkaerőhelyzetünk az előttünk álló feladatok megoldásához nem kielégítő. Mind a fakitermelés, mind az erdőművelés létszáma kevés. Ezt a problémát a technológia javítása és a gépesítés fokozása csak könnyítené, de végső megoldást nem nyújtana. Az erdőművelés helyzetén különösen sokat rontott az utóbbi időben a Budapest peremén létesített üzemek szívó hatása.

A helyzeten több módon lehetne segíteni. Részben a munkaerő egész évben való foglalkoztatásával (a téli szünetben esetleg bizonyos összegű pótlékolással) részben a bérezés javításával, valamint a kollektív szerződésben nyújtott juttatások kiszélesítésével. Az erdőművelők bérezésében el kell érni az ipari betanított munkás szintjét: 1500—1600 forintos havi keresetet, hogy a nagyfokú vándorlást megszüntessük.

Feltétlen szólni kell az utánpótlás kérdéséről. *Szakt munkás-utánpótlásunk szinte alig van.* Az ipar csábító hatása a falusi fiatalok körében igen nagy, erdőgazdasági szakt munkásnak elvétve jelentkezik valaki. (A Csákvári Erdészet két év óta nem tud beiskoláztatni senkit!) *Nagyobb vonzóerőt kellene biztosítani a szakmának, ha azt akarjuk, hogy 5—10 év múlva legyen szakt munkásunk.* Mivel ifjú szakt munkás kevés van, lehetővé kellene tenni az idősebb, már meglevő munkásgárdából akár házi, akár központosított képzéssel a szakt munkások számának növelését.

A tölgymaggazdálkodás időszerű kérdései

Dr. MÁTYÁS VILMOS

Az elmúlt év elején bevezetett új gazdaságpolitikai módszer forradalmi változást hozott az erdőgazdaságban. A folyamat élénken tükröződik *Az Erdő* hasábjain megjelent tanulmányokban. A figyelem központjába került nyereségre való tekintettel sok írás foglalkozik a termőhely célszerű hasznosításával, a termesztés irányával, a fafajmegválasztással.

A „gyorsan növő” fafajoknak, számos szakt cikk megállapítása alapján, a jövőben nagy szerepük lesz, de az erdőgazdaságok rentabilitás szempontjából részben mégis a „lassan növő” tölgyre alapoznak, legalábbis ott, ahol kitermelésre alkalmas állományok vannak. Ez az a pont, ahol a fakitermelés érdeke a maggazdálkodás és az „erdőtelepítés” kívánalmaival találkozik.

Az elmúlt években a lombfammaggazdálkodás alapjait jelentő magtermelő állományokat és ezeket belül a tölgyeseket felülvizsgálat alá vettük. Az egykori OEF által kiadott irányelvek szerint az 1953-tól 1964-ig védelem alatt tartott tölgyállományokat erélyesen megróstáltuk. A főbb állományalkotó tölgyeink magtermelő állományainak helyzetét az *1. táblázatban* láthatjuk.

Összesen 2224 ha volt magtermelő állomány — feltételezhetően legszebb tölgyeseink jó része — kikerült a védelem alól. Abban a reményben hoztuk ezt az áldozatot, hogy ezek az állományok a lehetőség szerint kíméletben maradnak, mert a visszamaradt, továbbra is törzskönyvezett magtermelő állományok az országos makkszükséglet fedezésére nem elegendők.